

КОМПОНЕНТИ ОЦІНЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

С.О.ПАВЛОВА

Україна, м. Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Світові тенденції модернізації загальної середньої освіти характеризуються тим, що знання перестають бути головною метою навчання, натомість пріоритетне значення надається формуванню в учнів здатності користуватися знаннями, застосовувати їх у різноманітних життєвих ситуаціях. Всебічне вивчення і розуміння внутрішнього світу учнів залишається аксіомою якісного навчання і виховання.

Компетентнісна професійна освіта зорієнтована на досягнення особистістю конкретних навчальних результатів: знань, умінь. Навичок, формування ставлень, набуття індивідуального досвіду, інтеграція яких дозволяє розв'язувати задачі певного класу, бути готовим діяти у визначених вимогами професії ситуаціях. В умовах оновлення національної освіти післядипломна педагогічна освіта розв'язує завдання, пов'язані з професійним розвитком педагогічних працівників. До того ж з'ясовано, що близько третини вчителів мають низький рівень компетентності, більше половини – середній, і лише 10-15% - високий [3].

На сьогодні компетентність у педагогічній сфері розглядається як педагогічна компетентність. Які ж якості необхідні людині у педагогічній професійній діяльності? Педагогічна компетентність учителя – це єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Слід зауважити, що дослідженням питань педагогічної компетентності займалися зарубіжні і українські учені. На думку В.Адольфа, компетентний педагог – це такий фахівець, який володіє ґрунтовними знаннями з будь-якого предмета шкільного курсу навчання. Ш.Амонашвілі розглядає педагогічну діяльність як творчий процес. В.Бондар вважає, що компетентний учитель організує педагогічну діяльність так, щоб вона була спрямована на отримання усвідомленого результату. М.Коломієць розглядає компетентність як сукупність знань, умінь, навичок, які потрібні для успішного виконання його функцій навчання, виховання, розвитку особистості дитини. А Орлов у теорії та практиці професійної діяльності вчителя виділяє основні компоненти професійно-педагогічної компетентності: етичні установки вчителя, систему психолого-педагогічних знань,

систему знань у сфері свого предмета, загальну ерудицію, засоби розумових і практичних дій, професійно-особистісні якості. З огляду на зазначене можна стверджувати, що під професійною компетентністю педагога слід розуміти таку пошукову діяльність учителя, коли на основі бази знань, умінь, навичок та усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку особистості він забезпечує оптимальний варіант організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості [6].

При цьому на сьогодні до кінця невизначеними є поняття «педагогічна компетентність», «дидактична компетентність». З іншого боку, велика кількість досліджень в педагогіці з питань оцінювання, діагностики, відстеження, контролю, моніторингу розглядають проблему під кутом організації навчально-виховного процесу в школі, зокрема процесу контролю й оцінювання навчальної діяльності школярів.

У якості основних елементів педагогічної компетентності Г.Єльнікова дає визначення дидактичної компетентності вчителя як «поєднання дидактичних знань та особистісних якостей і здібностей учителя в його самостійній практичній діяльності щодо організації процесу здобування та активного засвоєння учнями соціального досвіду шляхом моделювання й реалізації дидактичного процесу, структурування навчальної інформації та пізнавальної активності учнів для формування їх життєвих компетенцій на засадах закономірностей і принципів навчання» [5, с. 218]. Фахівці зауважують, що існує обмежене коло досліджень з проблем дидактичної підготовки учителя. При чому, у них відсутні однозначні трактування суті цього процесу і його компонентів, не розглядаються механізми формування і розвитку дидактичної підготовки. Важливим компонентом професійно-педагогічної діяльності вчителя є розвиток його дидактичних умінь, у тому числі розвиток оцінювальної компетентності.

Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів за 12-бальною системою в умовах посилення практичної спрямованості навчання, залучення особистого досвіду школярів, оволодіння уміннями в нових ситуаціях ставить перед вчителем початкових класів задачу щодо застосування особистісно-діяльнісного виміру результатів навчання кожного учня. Ефективність впровадження у початковій школі нової системи оцінювання залежить від сформованої оцінювальної компетентності. Нові тенденції розвитку вітчизняної освіти вимагають обов'язкового їх втілення у дидактичну підготовку педагогів початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти.

У дефініції “оцінювальна компетентність” ключовим є слово “компетентність”, яке має найбільше змістове навантаження. Аналіз наукових досліджень із проблем

компетентності підтверджує трактування поняття “компетентність” у широкому й вузькому значенні. У широкому значенні компетентність – це ступінь зрілості людини, що передбачає певний рівень психічного розвитку особистості та дає їй змогу успішно функціонувати в суспільстві.

У вузькому значенні компетентність – це ступінь готовності та здатності особистості увійти в діяльність і продуктивно здійснювати її з урахуванням ціннісного ставлення до останньої.

Очевидно, що сутність поняття “компетентність” розглядається в контексті питань цільового призначення. Порівнюючи цілі вищої й післядипломної педагогічної освіти, С.Г. Молчанов констатує, що вищі навчальні педагогічні заклади несуть відповідальність за засвоєння історично складених, сталих професійних знань і вмінь, а інститути післядипломної педагогічної освіти – за засвоєння актуальних та інноваційних професійних компетенцій [5, с. 3-7].

У словниках поняття “оцінювання” розглядається з декількох сторін: оцінювання (assessment) – процес отримання інформації, яка використовується для прийняття рішення, що стосуються учнів; оцінювання (evaluation) – процес прийняття ціннісних суджень щодо цінності учнівських досягнень [7].

Оцінювання якості освіти – це систематичне оцінювання результатів і процесу навчання, ефективності функціонування всієї системи освіти та її окремих компонентів. Узагальнене, комплексне оцінювання стану освіти на основі системного аналізу всіх факторів [7].

Об’єктом контролю і оцінювання у сучасній початковій школі є навчальні досягнення учнів, які виявляються у предметних компетентностях, що визначені програмою з кожного предмета. Контроль за навчальними досягненнями молодших школярів забезпечує зворотній зв’язок між учителем і учнями. Змістом контролю є виявлення, вимірювання та оцінювання навчальних досягнень учнів, які структуровані у програмах, і представлені у вимогах до здійснення контролю і оцінювання за предметами. Об’єктами контролю у процесі початкового навчання є предметні компетентності: знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв’язки і відношення між ними; вміння та навички застосовувати засвоєні знання; досвід творчої діяльності; ціннісні ставлення.

Основними функціями контролю і оцінювання навчальних досягнень учнів є: мотиваційна, діагностувальна, коригувальна, прогностична, навчально-перевірвальна, розвивальна, виховна.

Тоді, на нашу думку, **оцінювальна компетентність** учителя початкових класів – це складна інтегральна професійна якість, що характеризується систематичним, своєчасним, об’єктивним, дієвим, методично різноманітним визначенням рівня особистих досягнень учнів за виявленими предметними компетентностями відповідно до конкретних цілей та індивідуальних особливостей розвитку пізнавальних здібностей, мовлення, темпу роботи учня тощо із здійсненням контролювальної, навчальної, діагностичної, виховної функцій оцінювання.

Оскільки, оцінювальна компетентність – одна із обов’язкових умов ефективної педагогічної діяльності, то у своїй структурі вона відображає складові діяльності: потреби, мотиви, знання, способи дій, уміння і навички їх реалізації.

Отже, структуру оцінювальної компетентності вчителя становить єдність мотиваційного, змістового та процесуального компонентів. Конкретизуємо зміст визначених компонентів. *Мотиваційний компонент* виявляється у позитивному ставленні до педагогічної діяльності в цілому, усвідомленні вчителем впливу оцінки на процес формування особистості школяра, прагненні оволодіти методикою оцінювання навчальних досягнень з метою набуття молодшим школярем статусу суб’єктності та підвищення якості навчального процесу. *Змістовний компонент* представлений системою педагогічних знань нормативних документів і базових понять про суть, функції, форми, види, критерії, нормативи, норми оцінювання та методику його здійснення. *Процесуальний компонент* оцінювальної компетентності вчителя становлять уміння контролювати і оцінювати не тільки результати, але і процесуальний складник навчальної роботи (яким саме способом виконувалася), поєднуючи різні форми та види оцінок, при цьому слід ураховувати рівень пізнавальної самостійності учнів, культуру праці.

Отже, оцінювання – складна специфічна професійна діяльність вчителя. Високий розвиток оцінювальної компетентності – це і результат цілеспрямованої роботи в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Література:

1. Адольф В. А. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя / В. А. Адольф // Педагогика. – 1998. – № 1. – С. 71–75.
2. Бережинська Т.В. Готовність вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.library.udpu.org.ua>
3. Гезей О.М. Оцінювання сформованості дидактичної компетентності вчителя початкових класів // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. – 2010. - № 5. – С. 216-224.

4. Нікулочкіна О. В. Розвиток інформаційної компетентності вчителя початкових класів у системі післядипломної освіти: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Олена Василівна Нікулочкіна; Класич. приват. ун-т. — Запоріжжя, 2009. — 277 с.
5. Молчанов С. Г. Профессиональная компетентность в системе повышения квалификации : материалы VI Всероссийской научно-практ. конференции [“Интеграция методической (научно-методической) работы и системы повышения квалификации кадров”], (Челябинск, 16–17 февраля 2005 г.) / Челябинский институт дополнительного профессионального педагогического образования. – Челябинск : ИДППО, 2003. – С. 3–7.
6. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/theory/9170/>
7. Приходько В.М. Моніторинг якості освіти і виховної діяльності навчального закладу. — Запоріжжя, 2007. — 189 с.
8. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. — К.: «Магістр-S», 1997. - 256 с.